

Några processrättsliga reformer i allmän domstol (Ju2023/01245)

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

På grund av det befintliga underlagets karaktär **avstyrker** Juridiska fakultetsnämnden promemorians lagförslag med nedan noterade undantag.

Domstolsverkets arbetsgrupp för processrättsliga reformer, allmän domstol (härefter arbetsgruppen) består av högt kvalificerade juristdomare men uteslutande juristdomare. De kan förväntas bidra med viktiga domstolsperspektiv på de aktuella frågorna men inte med en mer allsidig bedömning av dessa. Det är i sig utmärkt att arbetsgruppen finns och att den fångar upp och lägger fram motiverade förändringsförslag. Att utan vidare utredning sända arbetsgruppens promemoria på remiss innebär dock, utöver ett ensidigt belyst underlag, ett anmärkningsvärt demokratiskt underskott i lagberedningen.¹ Förfarandet hade möjligen varit i sin ordning om arbetsgruppens förslag hade varit av uteslutande teknisk natur eller rört enklare frågor, utan några egentliga rättspolitiska implikationer.² Så förhåller det sig inte annat än delvis. Tvärtom är i vart fall vissa av förslagen som angår nämndemannamedverkan i dömandet rättspolitiskt kontroversiella. Någon brådska, som också möjligen skulle kunna motivera förfarandet, föreligger knappast avseende något av arbetsgruppens förslag.

Ytterligare utredning synes inte vara påkallad ifråga om arbetsgruppens förslag att införa ansökningsavgifter i fler mål- och ärendetyper än nu. Juridiska fakultetsnämnden instämmer i arbetsgruppens överväganden i promemorian (avsnitt 4) och **tillstyrker** lagförslagen i därav berörda delar.

¹ Det kan noteras att det inte är första gången förfarandet tillämpas, vilket inte gör det mer acceptabelt. Juridiska fakultetsnämnden har även tidigare funnit det anmärkningsvärt men utan att låta det komma till uttryck i sitt förvisso kritiska remissyttrande (JURFAK 2022/58) den 10 mars 2023 över Domstolsverkets promemoria Nya bestämmelser för att avgöra brottmål i den tilltalades utevaro (Ju2022/01931).

² Jfr det Bertil Bengtsson uttalar om lagstiftarens användning av departementspromemorior som "ett behändigt och billigt sätt att åstadkomma en lagstiftning, särskilt i mera brådska fall eller rörande enklare frågor som inte motiverar ett SOU-betänkande" i artikeln Om departementspromemorior, *Svensk Juristtidning* 2010 s. 105 ff.

För övrigt kan arbetsgruppens överväganden ifråga om ansökningsavgift för särskilda rättsmedel (avsnitt 4.4.3) enligt fakultetsnämndens mening i hög utsträckning göra sig gällande även avseende många överklaganden till Högsta domstolen. Ett införande av ansökningsavgift för särskilda rättsmedel väcker därför frågan om införandet av en avgift för vissa överklaganden till Högsta domstolen framöver borde övervägas (jfr s. 59).

Ytterligare utredning synes inte heller vara påkallad ifråga om arbetsgruppens förslag till ändrade överklagandebestämmelser för ansökningsavgifter. Juridiska fakultetsnämnden instämmer i arbetsgruppens överväganden i promemorian (avsnitt 6) och **tillstyrker** lagförslagen i därav berörda delar.

Ytterligare ett tillstyrkande, angående rättens domförhet vid avgörande av mål som rör företagsbot (en del av avsnitt 5.4), framgår i slutet av yttrandet.

Med den betydelsefulla reservationen att ytterligare utredning är påkallad i enlighet med det ovan sagda lämnar Juridiska fakultetsnämnden följande synpunkter på övriga lagförslag.

Utvidgade möjligheter att delta genom videolänk vid sammanträden (avsnitt 3)

Enligt Juridiska fakultetsnämndens mening underskattar arbetsgruppen överlag värdet av att alla som ska delta i ett sammanträde inför rätten finner sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls, i enlighet med gällande huvudregel i 5 kap. 10 § första st. 1 mom. rättegångsbalken.

Rekvisitet *bidra till en effektiv handläggning* i förslaget till 5 kap. 10 § tredje st. 1 mom. rättegångsbalken, vars motsvarighet inte i nuläget finns i rättegångsbalken, riskerar att medge deltagande genom ljud- och bildöverföring i så hög utsträckning att huvudregeln inte längre egentligen utgör en sådan regel. Det föreslagna införandet av det faktiskt redundanta uttrycket *som utgångspunkt* i formuleringen av huvudregeln är enligt arbetsgruppen avsett att ytterligare minska huvudregelns karaktär av sådan (promemorian s. 83). Den avsedda flexibiliteten lär leda till en kraftigt förstärkt olikabehandling av likartade fall, av ett slag som arbetsgruppen med rätta synes negativt inställd till (s. 28). Huruvida befintlig reglering bör ändras och hur den i så fall lämpligen bör utformas kräver en mer allsidig utredning än den som arbetsgruppens promemoria utgör.

Motsvarande gör sig gällande i fråga om formerna för rättens deltagande i ett sammanträde enligt den föreslagna regeln i 5 kap. 10 a § första st. rättegångsbalken. Att dessa former regleras är i sig önskvärt men hur regleringen lämpligen bör utformas kräver också en mer allsidig utredning än den som arbetsgruppens promemoria utgör.

Nämndemän ska få tjänstgöra vid en domstol i en annan domkrets än där de är folkbokförda (avsnitt 3.3.4) och Utvidgade möjligheter att avgöra enklare brottmål i endomarsits (avsnitt 5)

Huruvida befintlig reglering av rubricerade frågor bör ändras och hur den i så fall lämpligen bör utformas kräver en betydligt mer allsidig utredning än den som promemorian utgör. Som arbetsgruppen noterar (s. 66 f.) har Straffprocessutredningens respektive Nämndemannautredningens förslag i SOU 2013:17 respektive SOU 2013:49 angående minskad nämndemannamedverkan inte lett till lagstiftning.

Nämndemannamedverkans omfattning och former angår relationen mellan expertvärde och folklig förankring som lämpligen borde utredas av en parlamentariskt sammansatt kommitté. Bland annat gäller detta frågan om betydelsen av nämndemannens geografiska tillhörighet. Även om arbetsgruppens förslag till ändring (avsnitt 1.4) i detta avseende har en klart begränsad räckvidd är frågan av stor principiell betydelse.

Enligt arbetsgruppens förslag (avsnitt 5.4) ska domförheten med en lagfaren domare utan nämnd begränsas av tillämplig straffskala, inte som idag genom en förprovning av vilken påföljd som kan förväntas. Arbetsgruppens överväganden i denna del (s. 70), som kan få långtgående konsekvenser för omfattningen av nämndemannamedverkan, är inte övertygande. Att en ensamdomare ska kunna döma till alla typer av påföljder, inklusive fängelse (s. 83), är ett mycket långtgående steg, som inte krävs för att uppnå en ändamålsenlig reglering i enlighet med vad arbetsgruppen framhåller (s. 68–71). Därtill kan påpekas att i de fall då en preliminär påföljdsbestämning kräver ingående överväganden talar detta förhållande för en mer kvalificerad sammansättning än så kallad endomarsits (jfr s. 70).

I den mån en minskning av nämndemannamedverkan skulle komma ifråga vill Juridiska fakultetsnämnden peka på möjligheten att ha en reglering av innebörden att sådan medverkan i hovrätten inte måste förekomma i alla mål som har haft sådan medverkan vid tingsrätten.

Bestämmelserna i 1 kap. 3 b § andra st. och 2 kap. 4 § rättegångsbalken om att ett mål som rör företagsbot inte får avgöras utan nämndemän ska enligt förslaget (avsnitt 5.4) tas bort. En samordning av domförhetsreglerna med möjligheterna för åklagare att utfärda strafföreläggande har i och för sig goda skäl för sig. Juridiska fakultetsnämnden **tillstyrker** därför förslaget i dessa delar med den reservationen att samordning också bör ske med de domförhetsregler som föreslås i lagrådsremissen *En ny förverkandelagstiftning* överlämnad den 21 december 2023.

UPPSALA
UNIVERSITET

REMISSYTTRANDE

4 (4)

2024-02-06

JURFAK 2023/75

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av professor Eric Bylander. Yttrandet har på delegation avgivits av juridiska fakultetens dekanus, professor Anna Singer.

Anna Singer